

Nr 32.

Av herr **Ossbahr**, *angående viss ändring i strafflagens föreskrifter om målsäganderätt.*

Enligt gällande praxis får en man väl föra ansvarstalan emot den, som dödat hans hund, men icke emot den, som dödat hans son. Detta märkliga förhållande är beroende på domstolarnas tolkning av målsägandebegreppet, och denna tolkning leder jämväl därhän, att därest en person söker beröva en underårig livet, den underåriges fader i egenskap av målsman må föra talan om ansvar för mordförsök därest försöket misslyckas, men att fadern icke må föra ansvarstalan för mord därest den underåriga avlider.

Målsägandebegreppet finnes angivet i strafflagens 6 kapitel 8 §, vari målsägande säges vara den, emot vilken brott begånget är eller som därav förnärad blivit eller skada lidit, ävensom den, som för den förnärade eller skadade målsmannarätt äger eller eljest satt är att talan föra; och domstolarna förmena alltså, att den, vars hund dödas, därigenom själv lidit skada, i följd varav han såsom målsägande får yrka ansvar å den, som förorsakat hundens död, men att i det fall, att en son skadas eller dödas, sonen själv är målsägande. Är sonen underårig och bliver allenast skadad, må fadern på grund av sin målsmannarätt föra talan om ansvar, men avlider sonen, finnes icke längre någon målsmannarätt och icke heller någon målsägande.

Praxis anser nämligen, att allenast anspråk på ersättning för ekonomisk skada kan övergå å dödad persons rättsinnehavare, och vill icke godtaga någon succession i rätten att såsom målsägande föra en kriminell ansvarstalan. Praxis anser vidare, att målsmannens målsäganderätt upphör med den egentlige målsägandens död, och ett skyldskapsförhållande till en dödad person konstituerar enligt praxis icke en målsäganderätt i och för sig. Allenast i det fall att en person, som jämlikt stadgande i lag äger rätt till underhåll av den som blivit dödad och genom dennes frånfälle kommer att sakna erforderligt underhåll, är berättigad till skadestånd, har praxis, åtminstone i vissa fall, medgivit denne rätt att föra talan om ansvar för brottet.

När den av praxis intagna ståndpunkten ifråga om tolkningen av målsägandebegreppet och rätten till succession i målsäganderätten leder till sådana uppenbara orimligheter som de här ovan angivna, torde en lagändring vara behövlig. Frågan torde bäst kunna lösas genom att, i likhet med vad fallet är i vissa moderna utländska lagar, succession i målsäganderätt i egentlig mening införes, och detta kan törhända enklast ske genom ett tilläggsstadgande till nämnda § 8 i strafflagens 6 kapitel. Huvudsaken är emellertid, att en lagändring kommer till stånd, ty även om gällande lags ordalydelse måhända icke med nödvändighet leder till den av praxis antagna tolkningen, torde näp-

peligen en sådan förändring i praxis vara att förvänta, att frågan på den vägen erhåller en snar och lycklig lösning.

Man må icke heller avvisa kravet på en lagändring med den argumenteringen, att de statliga åklagarmyndigheterna ex officio skola tillvarataga det allmänna intresset att rättvisa skipas, ty därtill är den urgamla rätten för var och en att själv få beivra mot honom begångna brott alltför djupt rotad i vårt land. En förändring måste därför ske, ty det nuvarande tillståndet överensstämmer knappast med den allmänna rättsuppfattningen.

Detta spörsmål om målsäganderätten har berörts av professorn i processrätt vid Stockholms högskola jur. dr Åke Hassler i en uppsats, vilken influtit i »Festskrift för Prof. Jur. Utr. Dr Otto Hjalmar Granfelt», utgiven i Helsingfors år 1934. Frågans närmare innebörd framgår med önskvärd tydlighet av denna uppsats, till vilken jag därför hänvisar, och som här bifogas såsom bilaga.

Med hänvisning till det ovan anförda får jag alltså vördsamt yrka,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan utredning av ifrågavarande spörsmål, att förslag till erforderlig lagändring må snarast kunna föreläggas riksdagen.

Stockholm den 15 januari 1935.

Carl Patric Ossbahr.

Bilaga.

Ett spörsmål om målsägenderätt.

Av professor *Ake Hassler*.

Allmän åklagare ställde vid häradsrätt A under åtal för vållande till underåriga B:s död. B:s fader C yrkade vid häradsrätten åläggande för A att ersätta C:s kostnader för sonens begravning med visst belopp. Häradsrätten dömde A till böter för vållande till annans död och förpliktade honom att utgiva ersättning till C för begravningskostnaderna med angivet belopp. Besvär anfördes av A och C; den senare yrkade att A måtte ådömas frihetsstraff. Hovrätten yttrade i utslag, att enär det skyldskapsförhållande, vari C stått till B, icke beredde rätt för C att fullfölja talan mot häradsrättens utslag i ansvarsfrågan, funne hovrätten C:s besvär icke kunna upptagas till prövning. Beträffande A:s besvär prövade hovrätten rättvist att med ändring av häradsrättens utslag befria A från ådömt ansvar ävensom från honom ålagd ersättningsskyldighet. C fullföljde talan under vidhållande av sitt i hovrätten framställda ansvarsyrkande och med begäran att beträffande ersättningsfrågan häradsrättens utslag måtte fastställas. Högsta domstolen utlät sig enhälligt, att enär C enligt gällande lag icke kunde grunda rätt att föra talan om ansvar för vållande till B:s död vare sig på skyldskapsförhållandet dem emellan eller på den omständigheten att B i livstiden stått under C:s vårdnad eller därpå att C jämte övriga stärbhusdelägare efter B i följd av dennes död lidit förlust på grund av den dödsboet åsamkade kostnaden för begravningen, prövade Högsta domstolen beträffande ansvarsfrågan lagligt fastställa hovrättens utslag i vad därigenom C:s besvär förklarats icke kunna upptagas till prövning. Vad anginge ersättningsfrågan funno Högsta domstolens flesta ledamöter ej skäl att göra ändring i hovrättens utslag.¹

Den ståndpunkt Högsta domstolen i detta rättsfall tagit till frågan huruvida anhörig till person som dödats genom brott äger föra ansvarstalan för brottet, överensstämmer med vad svensk praxis i detta hänseende tidigare antagit. I stort sett utan meningsskiljaktighet har Högsta domstolen ansett, att fader till dödad person ej på grund av skyldskapsförhållande till den dödade eller på grund därav att han varit dennes målsman ägde föra talan om ansvar för dödadet.² Ogift moder till dräpt person har ej heller ansetts behörig att föra talan om ansvar för dräpet.³ Däremot har i ett fall änka efter en genom brott omkommen man fått föra talan om ansvar för brottet.⁴ Anled-

¹ Nytt Juridiskt Arkiv 1930 s. 463.

² N.J.A. 1890 s. 473, 1896 s. 462, 1904 s. 592. I de två sistnämnda fallen var justitierådet Skarin skiljaktig och ansåg, att den målsman enligt 6:8 strafflagen tillkommande rätten att föra talan beträffande myndlingen tillfogad förnärmelse och skada icke rimligen kunde antagas vara utesluten då skadan medfört döden.

³ N.J.A. 1891 s. 204. I detta rättsfall fick modern ej ens föra talan om ersättning för sjukvård och begravningskostnader.

⁴ N.J.A. 1909 s. 177. Högsta domstolens utslag grundades på fem ledamöters samstämmiga mening. En ledamot fann änkan ej behörig att föra ansvarstalan. En sjunde ledamot ansåg att änkan finge föra talan som målsägande endast då fråga vore om sådant skadestånd som omförmålades i 6:4 strafflagen, vilken fråga emellertid slutligen avgjorts genom underrättens av henne därutinnan ej överklagade utslag.

ningen till att denna skillnad gjorts mellan föräldrar och efterlevande make kan svårligen ha varit annan än den, att enligt 6:4 strafflagen i detta lagrums ursprungliga lydelse endast maka och barn till en genom brott dödad person ägde rätt att utfå underhåll av gärningsmannen. Då nämnda lagstadgande numera, genom lag den 19 mars 1926, ändrats därhän att var och en, som jämlikt stadgande i lag äger rätt till underhåll av den som blivit dödad och genom dennes fränfalle kommer att sakna erforderligt underhåll, är berättigad till skadestånd, borde konsekvensen bjuda att alla sådana underhållsberättigade få föra talan om ansvar för dödadet. Huruvida praxis kommer att draga denna konsekvens återstår dock att se. Några rättsfall berörande denna fråga föreligga icke.

Det torde kunna med fog sägas, att en praxis, som ej vill ge fader eller moder till genom brott dödad person rätt att föra ansvarstalan för brottet knappast överensstämmer med den allmänna rättsuppfattningen i Sverige.¹ Man skulle säkerligen på de flesta håll reagera mot att föräldrar icke tillerkändes rätten att få av domstol prövad frågan om deras barn omkommit genom annans brottsliga handlingssätt. Argumentet att de statliga åklagarmyndigheterna ha att ex officio tillvarataga det allmänna intresset att rättvisa skipas i sådana maktpåliggande fall kan icke äga tillräcklig tyngd i ett land, där gemene man sedan urminnes tid varit van att själv få beivra brott varigenom han lidit förnärmelse eller skada. Praxis i fråga om målsäganderätt vid dödade går ej väl i hop med den vidsträckta enskilda åtalsrätten i vår rättsordning. Man kan också rikta uppmärksamheten på den konsekvens av nämnda praxis som uppstår i det fall att en underårig utsättes för ett attentat med skjutvapen. Bommar brottslingen, kan den underåriges fader i egenskap av målsman föra talan om ansvar för mordförsök. Träffar däremot skottet och den underåriga dör, är fadern avskuren från rätten att föra ansvarstalan för mordet. Det vore ej underligt, om folk i allmänhet skulle ha svårt att förstå det rimliga i den processuella ordning, som för till sådana resultat. Författaren till dessa rader har av förestående överväganden känt sig uppfordrad att företaga en undersökning av frågan huruvida den svenska rättens regler om målsäganderätt med nödvändighet måste leda till den ståndpunkt praxis intagit.

I 1734 års lag förekommer icke någon bestämmning av begreppet målsägande. När lagen i 1:1 straffbalken ålägger målsägande förpliktelse vid bötesansvar att utan uppskov för rätta angiva livssaker och andra grova missgärningar, är det emellertid ganska klart att häri ingår skyldighet att angiva dråp å eller annat dödade av nära släkting.² För den tidens rättsuppfattning framstod detta säkerligen såsom självklart.³ Huru praxis ställde sig under de närmaste hundra åren efter lagens tillkomst har ej kunnat utronas. Litteraturen från denna tid synes icke innehålla något av intresse för här avhandlade spörsmål,⁴ något som måste tyda på att man ej ifrågasatte nära frändes rätt att föra ansvarstalan för dödade. Lagkommittén upptog i sitt förslag till rättegångsbalk ett stadgande av följande lydelse: »Enskild målsägande är den,

¹ Så ock Hedenskog, Om offentlig åtalsrätt, 1896, s. 182.

² I missgärningsbalkens stadganden om dråp och annat dödade omnämnes på ett flertal ställen målsägande, så t. ex. 24:1, 26:3, 27:1. Denne kan ej gärna ha varit annan än den dödades frände eller make.

³ Av samma mening torde Hedenskog vara, a. a. s. 183 not 2.

⁴ Nehrmann, Inledning til then swenska processum criminalem, 1759, s. 27 f. säger att den som skadan lidit är rätter målsägande och berättigad att begära ersättning och påstå att skademannen må varda straffad samt talar om målsäganderätt i ett par särskilda fall utan att vidröra den i förevarande uppsats behandlade frågan. Jfr ock Nehrmann, Inledning til then swenska jurisprudentiam criminalem, 1756, s. 85 ff., s. 222 ff.

mot hwilken brottet begånget är, eller som deraf eljest förnärmad blifwit eller skada lidit; så ock den, som för den förnärmade eller skadade målsmannarätt äger.»¹ I motiven anför kommittén endast, att man ansett det nödigt att bestämt utmärka vad som förstås med benämningen av enskild målsägande.² Det kan alltså tagas för givet att kommittén ej avsåg att i denna punkt göra någon ändring i gällande rätt.³ Bestämningen av målsägandebegreppet upptogs med någon omformulering av lagberedningen i dess förslag till straffbalk av år 1844.⁴ Det heter här: »Målsägande är den, mot hwilken brott begånget är, eller som deraf förnärmad blifwit eller skada lidit; så ock den, som för den förnärmade eller skadade målsmannarätt äger eller eljest satt är att talan föra.» Motiveringen anger, att beredningen ansett det böra tydligen bestämmas vem som skall anses för målsägande i brottmål, varför det funnits mest passande att i slutet av 8 kap. införa ett ur lagkommitténs förslag till rättegångsbalk hämtat stadgande i detta ämne.⁵ Uttrycket att det funnits mest passande torde avse stadgandets placering. Det fanns knappast något annat ställe i lagen där man lämpligen kunde insätta en dylik bestämmelse, som egentligen var av processuell natur. Det är emellertid anmärkningsvärt att stadgandet ej ansågs böra intagas i promulgationsförordningen tillsammans med föreskrifterna om åtal och häktning, som ju även rörde processuella materier.

Den i förslaget till straffbalk upptagna bestämmelsen med angivande av målsägandebegreppet inflöt oförändrad i 1864 års strafflag 6 kap. 8 §.⁶ Den har sedermera icke undergått ändring och utgör alltså gällande rätts legala bestämning av nämnda begrepp. Genom utläggning av 6:8 har man därför att avgöra vem som är att beakta såsom målsägande i brottmål. Till en början förtjänar då framhållas, att lagrummets redaktion ej är fullt nöjaktig. Förra delen av stadgandet har genom bortfallande av ordet »eljest» mellan »därav» och »förnärmad» kommit att förlora logiskt sammanhang. Att ordet »eljest» fallit ut vid lagberedningens upptagande av förevarande bestämmelse i 1844 års förslag beror med säkerhet på rent förbiseende; det ges icke vare sig i detta förslag eller i andra förarbeten till strafflagen någon antydning om att ändringen skulle varit avsiktlig. Man har därför otvivelaktigt rätt att läsa stadgandet såsom om på nämnda plats stode »eljest». Vad angår lagrummets senare del om målsman och annan taleberättigad torde man numera i

¹ Förslag till Allmän Criminallag, 2 uppl. 1839, Rättegångsbalk, senare delen, 2: 8.

² Nyssnämnda förslag Motiver s. 102.

³ Den ståndpunkt praxis som ovan anförts intagit till frågan om nära frändes och efterlevande makes rätt att föra målsägandetalan för dödande har möjligen föranletts av ett yttrande av lagkommittén i de i föregående not nämnda Motiver s. 33. I anslutning till föreslaget stadgande om rätt till underhåll för dödad persons make och barn (straffbalken 8: 4, motsvarande strafflagen 6: 4) heter det här: »Då nu dödad persons make eller barn kunna, genom hans fränfülle, komma i saknad af nödigt underhåll, kräfwer både rättvisa och billighet, att, när döden blifwit genom uppsåtlig gerning eller groft wällande orsakad, såsom skadestånd *nämnde målsägande* tillägges hwad för dem skäligen tarfwas, intill dess de sig eljest kunna försörja.» Att därav draga den slutsatsen, att kommittén ansett endast maka och barn som kommit i saknad af nödigt underhåll vara målsägande, vore dock säkerligen oberättigat. Mot ett sådant antagande kan framhållas, att kommittén på anförda ställe utan någon begränsning talar om målsägande vid dråp och övriga i 26—29 kapitlen missgärningsbalken nämnda brott.

⁴ Förslag till Straff-Balk, 1844, 8: 9.

⁵ Motiver till nyssnämnda förslag s. 19.

⁶ I finländsk rätt finnes icke något motsvarande stadgande. Under förarbetena till 1889 års strafflag väcktes förslag om upptagande i lagen av en bestämmelse av denna lydelse: »Med målsägande förstås i denna lag den, emot hwilken straffbar handling blifwit begånget», men detta förslag fick förfalla, jfr Hagströmer, Granskning af förslag till strafflag för Finland, 1884, s. 112 ff., och Efterlämnade föreläsningsanteckningar i svensk straffrätt, 1912, s. 27 not 1.

allmänhet anse att dessa ej äro verkliga målsägande utan endast representanter för den egentliga målsäganden, den genom brottet förnärmade eller skadade.¹ Tanken att denne målsman är att betrakta som målsägande har emellertid gammal hävd i vår rätt.²

Den första fråga som möter vid tolkningen av 6:8 är huruvida den i lagrummet avsedde målsäganden skall anses vara befogad att föra såväl ansvarssom skadeståndstalan, eller om till äventyrs hans befogenhet inskränker sig till endast rätten att göra gällande anspråk på skadestånd för brottet. Lagberedningen gjorde i sitt förslag till rättegångsbalk av år 1849 ett uttalande, som möjligen kunde tagas till stöd för den senare meningen. Beredningen fann den i 1844 års förslag till straffbalk givna definitionen av målsägandebegreppet böra upptagas i rättegångsbalken, enär den egentligen hörde dit och den i straffbalken endast avsåge rätten till skadestånd men ej de flera förhållanden, varpå den jämväl skulle lämpas, såsom målsägandens rätt att själv åtala brott samt allt vad som anginge sättet och villkoren för en sådan talans utförande.³ Emellertid har man i litteraturen efter 1864 allmänt antagit, att bestämmelsens placering i strafflagens kapitel om skadestånd icke bör anses medföra, att den däri givna bestämningen av målsägandebegreppet skall gälla endast behörigheten att föra talan om skadestånd.⁴ Det har framhållits, att grund ej finnes till antagandet att lagen skulle operera med olika slag av målsägande, och att en legal definition av begreppet även om den förekommer i sammanhang med stadganden om skadestånd för brott måste avse att bestämma målsägandebegreppet överhuvud då ej annat uttryckligen säges. Med tanke på lagrummets tillkomsthistoria och särskilt dess proveniens ur ett förslag till processlag synes det otvivelaktigt att lagstiftaren velat i det samma definiera det processuella begreppet målsägande, part i brottmål som äger göra gällande alla rättsföljder av brottet.

Med ledning av 6:8 strafflagen kan alltså den egentlige processuelle målsäganden bestämmas såsom den, emot vilken brott är begånget eller som därav eljest blivit förnärmad eller lidit skada.⁵ Lagen skiljer på två grupper av målsägande, av vilka den första representeras av den så att säga primäre målsäganden, den mot vilken brottet begåtts. Den mot vilken ett brott är begånget har i doktrinen ansetts vara bäraren av det rättsliga goda, som ut-

¹ Jfr Hedenskog, a. a. s. 185, Hagströmer, Efterlämnade föreläsninganteckningar s. 26; Bäärnhelm, Rättegången i brottmål, Lärobok för landsfiskaler IV: 2, 2 uppl. 1927, s. 31 f.

² Nehrman, Processus criminalis s. 28, säger att målsmän »i anseende till rättigheten at tala kunna kallas målsägande». Säkerligen har lagkommittén varit påverkad av detta uttalande.

³ Förslag till rättegångsbalk, 1849, Nya motiver s. 61.

⁴ Så uttryckligen Carlén, Kommentar öfver Strafflagen, 1866, s. 133 f., Sjöberg i Naumanns Tidskrift 1869, s. 464, Hedenskog, a. a. s. 181. Hagströmer, a. a. s. 26, och Bäärnhelm, a. a. s. 31, utgå från samma ståndpunkt utan att diskutera frågan.

⁵ Finländsk doktrin har som förut anförts ej haft något lagstadgande att bygga på. Såsom målsägande betecknas av Wrede, Grunddragen av Finlands processrätt, 1919, s. 148, den vars rätt i första hand blivit genom brottet kränkt eller satt i fara eller mot vilken brottet omedelbart är riktat, så ock den för vilken omedelbart genom brottet uppstått ett rättsligt anspråk. Granfelt, Lärobok i straffprocessrätt, första häftet, 1925, s. 101, anger som målsägande vid brott i allmänhet dels den som är subjekt för det genom förbrytelsen i första hand kränkta rättsgoda, dels ock den för vilken omedelbart genom brottet uppstått ett enskilt, rättsligt, privaträttsligt eller offentligt rättsligt anspråk. Grotenfelt, Om målsegarebrottets begrepp enligt finsk straffrätt, 1887, s. 2, ger ingen definition av målsägandebegreppet. Som framgår av det anförda begränsa Wrede och Granfelt ej sina begreppsbestämningar till endast den mot vilken brottet begåtts. I den särskilda fråga som behandlas i denna uppsats synas nämnda författare ej ha uttalat sig. — De finländska förslagen till reform av rättegångsväsendet torde ej innehålla något av intresse för frågan om målsägandebegreppets bestämning.

gör föremål för den vid ifrågavarande brottsart karakteristiska rättskränknigen eller annan rättskränkning, som ingår i brottet så som en nödvändig eller åtminstone i straffbudet beräknad möjlig beståndsdel.¹ Då det vid brott varigenom någon bringas om livet måste vara denne själv, som är bärare av det genom brottet primärt kränkta rättsliga intresset, rätten till kroppslig oantastlighet, kan den dödades frände eller maka tydligen icke anses vara målsägande av nu förevarande art, såvida icke en succession i målsäganderätten kan antagas. Huru i detta avseende förhåller sig skall nedan närmare undersökas.

Vi ha därefter att tillse vem som kan anses som målsägande på grund av att han blivit förnärad eller lidit skada av brottet ehuru det icke är begånget mot honom. Stanna vi först vid den som lidit skada av brottet, så torde i allmänhet antagas, att därmed avses sådan person, som enligt stadgandena i 6:1—4 har rätt till skadestånd för brottet.² Då enligt numera tillämpad praxis föräldrar och make till den som dödates genom brott erhålla ersättning av gärningsmannen för den dödades förstörda kläder, för sjukvård och begravningskostnader m. m.,³ kunde det synas som om en sålunda skadeståndsberättigad även borde få föra talan om ansvar för dödandet. Detta har ju emellertid icke Högsta domstolen velat medgiva. Anledningen torde ha varit den, att man ansett nämnda med brottet förbundna skador ha drabbat den dödade direkt: det är han som träffats av den ekonomiska skada brottet förorsakat och hans dödsbo succederar i skadeståndsanspråket men icke i målsäganderätten.⁴ Har t. ex. fadern till den dödade betalat sjukvård för honom, så kan fadern väl ha förvärvat ett anspråk mot dödsboet på grund härav, ett anspråk som boet i sin tur kan göra gällande mot den brottslige, men fadern har icke direkt genom brottet lidit skada med hänsyn till något honom tillkommande rättsligt intresse. Man kan därför icke på den grund att han skulle lidit skada av brottet betrakta honom som målsägande. Däremot föreligger i det fall som omnämnes i 6:4 en skada, som direkt drabbar den underhållsberättigade, i det han genom brottet mister honom tillkommande underhåll. Det skulle då vara på denna grund som den underhållsberättigade finge föra målsägandetalan och alltså jämväl yrka ansvar för brottet.⁵

Om alltså genom brott dödad persons nära frände och efterlevande make i annat fall än i 6:4 sägs icke kunna anses vara målsägande på grund av att de lidit skada av brottet, återstår frågan om de skulle kunna såsom förnärade av brottet få föra målsägandetalan för detsamma. Härutinnan kunna meningarna skifta. En författare finner sålunda, att lagens ifrågavarande uttryck öppnar det vidsträcktaste fält för bestämningar av målsägandebegreppet efter vars och ens individualitet. En ideell kränkning skulle icke kunna anses utesluten; däremot anser nämnde författare tvivelaktigt om under lagens uttryck kan inbegripas förnärmelse, som träffat någon genom en mot annan, på grund av skyldskap eller eljest honom närstående person, begånge förbrytelse.⁶ Mera restriktiv är en annan i litteraturen framkommen uppfattning, nämligen att med lagens ifrågavarande uttryck avses den vilken

¹ Hagströmer, Efterlämnade föreläsninganteckningar, s. 26, jfr Svensk straffrätt I, 1901, s. 83, s. 638 not 2. Hedenskog, a. a. s. 182, talar om den som lidit kränkning genom det i brottet, som utgör dess väsen. Jfr Hagerup, Lærebog i straffeprocesset, 1921, s. 61: »bærer af selve det retsgode, som ved straffebudet tilsigtes beskyttet, og som ved handlingen er krænket.»

² Så Hagströmer, Efterlämnade föreläsninganteckningar, s. 27.

³ N.J.A. 1914, s. 156, 1924, s. 538, m. fl. rättsfall.

⁴ Något annorlunda Hagströmer, a. a. s. 29 not 3.

⁵ Jfr det ovan anförda rättsfallet N.J.A. 1909, s. 177.

⁶ Hedenskog, a. a. s. 182 f. Denne författares ståndpunkt torde särskilt vad angår frändes åtalsrätt vara starkt påverkad av praxis.

väl ej lidit skada, som enligt 6:1—4 skall ersättas, men som eljest lidit in-
trång i något sitt rättsligen skyddade intresse.¹ Det är emellertid ej lätt att
avgöra vem som med denna bestämning skulle komma in under kategorien
genom brottet förnärmade. Bland de talrika rättsfallen berörande frågor
om målsäganderätt kunde man möjligen peka på de fall, då enskilda försam-
lingsmedlemmar fått föra talan mot präst för ämbetsfel genom anstötligt le-
verne,² eller då den vars namn förfalskats på växel oaktagt han ej inlöst växeln
ansetts behörig föra talan mot förfalskaren.³ Men det är väl tvivelaktigt om
i dessa fall ett rättsligt intresse blivit kränkt. Har församlingsbo ett rättsligt
intresse av att prästen lever oklanderligt eller har en person i allmänhet ett
dylikt intresse av att hans namn icke förfalskas på en växel? I varje fall kan
säkerligen påstås att en faders intresse av att hans son ej blir ihjälslagen
är av minst samma valör som de nämnda och i minst lika hög grad förtjänt
av rättsordningens skydd. Tolkar man uttrycket förnärmat genom brott på
ett rimligt och vidsynt sätt, så måste man komma till det resultat att för-
äldrar, syskon och efterlevande make till en genom brott dödad person även-
som dennes avkomling böra anses vara förnärmade genom brottet och på den
grund berättigade att föra målsägandetalan. En motsatt mening har kom-
mit bra långt bort från den naturliga rättsuppfattningen i de breda folk-
lagren.⁴

Härefter må beröras frågan om succession i målsäganderätten. Doktrinen
har antagit att någon succession i rätten att såsom målsägande föra en krimi-
nell ansvarstalan ej förekommer enligt svensk rätt,⁵ och denna ståndpunkt in-
tages också av praxis.⁶ Anspråk på ersättning för ekonomisk skada, men ej
för sveda och värk eller annat personligt lidande, anses däremot överlåtbart
och övergår alltså på dödad persons rättsinnehavare.⁷ Dessa kunna enligt vad
ovan anförts ej såsom successorer föra ansvarstalen för dödadet. Vad så-
lunda av doktrinen och praxis antagits torde emellertid ej ha något stöd av
lag. Man har snarare låtit sig leda av allmänna överväganden och uppfattning-
gen av vad sakens natur skulle bjuda. I moderna utländska lagar förekom-
mer emellertid succession i målsäganderätten⁸ och detta synes påkallat av star-
ka praktiska skäl. Varför skall förövaren av ett brott draga den fördelen av
den egentlige målsägandens död, att han blir fri från vidare målsägandetalan
och dessutom slipper ifrån ersättning för annan än ekonomisk skada? Allde-

¹ Hagströmer, a. a. s. 27.

² N.J.A. 1899, s. 369, 1929, s. 274.

³ N.J.A. 1922, s. 386. — Måhända kan i detta fall anses att den vars namn förfalskats lidit skada av brottet eller rent av att det begåtts mot honom.

⁴ Man kunde möjligen tänka sig att »förnärmat» i 6:8 skulle avse sådan s. k. ideell skada, som nämnes i 6:2 och 3. Svårigen skulle väl dock någon kunna vara på detta sätt förnärmat av ett brott utan att detta begåtts mot honom. Och de senast anförda rättsfallen kunde näppeligen förklaras om man tolkade »förnärmat» på detta sätt.

⁵ Carlén, a. a. s. 133 f., Hagströmer, a. a. s. 28 f., Bäärnhielm, a. a. s. 32 f.

⁶ N.J.A. 1905, s. 99 m. fl. rättsfall.

⁷ Se i not 1 ovan citerade författare och av dem anförda rättsfall.

⁸ Finlands strafflag stadgar i 8:4 2 st.: »Har målsäganden avlidit inom den för rätt till åtal bestämda tid, utan att ha begagnat sig av sådan rätt, vare hans maka, barn, föräldrar eller syskon berättigade att inom den tids utgång åtala eller till åtal anmäla brottet, utan så är att målsäganden velat att åtal icke skulle äga rum.» Enligt Granfelt, a. a. s. 108, tillämpar praxis detta stadgande å ej allenast målsägandebrott utan även brott liggande under offentligt åtal. Efter norska strafflagen § 78 st. 3 kunna om »den förnärmede» är död »hans ektefelle, slektninger i like linje søsken samt arvinger reise eller begjære påtale», se vidare Kjerschow, Almindelig borgerlig straffelov av 22. mai 1902, 1930, s. 260 ff. Danska strafflagen s. 26 st. 2 föreskriver, att »naar den forurettede er død, eller naar en mod en afdød rettet Handling er straffbar, tilkommer Retten til privat Paatale eller til at begjære privat Paatale den afdødes Ægtefælle, Forældre, Børn eller Søskende», jfr Krabbe, Borgerlig Straffelov av 15. April 1930, 1931, s. 78.

les särskilt då brottet bestått däri att man berövat målsäganden livet förefaller detta föga motiverat. Resultatet kan ju som ovan framhållits bli, att mordförsök men ej mord får åtalas av enskild målsägande. Men även vid andra brott än dödande kan den antagna successionsregeln leda till egendomliga resultat. Om man förövar skadegörelse på en döende persons egendom får ansvarstalan härför ej föras av dödsboet, men om skadegörelsen äger rum omedelbart sedan personen i fråga avlidit, så kunna dödsbodelägarna åtala enär dem tillhörig egendom skadats.¹ Det synes föreligga skäl att upptaga till övervägande huruvida den nämnda successionsregeln bör bibehållas. Besluter man sig för en ändring av densamma, så kan därmed frågan om nära frändes rätt att föra målsägandetalan för dödande lösas i positiv riktning.

Vad slutligen angår spørsmålet huruvida målsman till dödad person äger i denna egenskap föra ansvarstalan för dödandet, så har man i doktrin och praxis varit tämligen ense om att målsmanskapet upphör med dödsfallet, vadan alltså någon målsmannens ansvarstalan ej får förekomma.² Försåvitt man anser målsmannen uteslutande som en representant för den egentlige målsäganden är detta utan tvivel riktigt; man kan ej representera en icke längre existerande person. Men det må ej förbises, att lagen använder ett uttryckssätt, som ej bygger på föreställningen om representantskap. Lagen säger tvärtom, att den som för den förnärade eller skadade målsmannarätt äger eller eljest satt är att talan föra *är* målsägande. Detta ordasätt är ingalunda godtyckligt utan sammanhänger med gammal svensk åskådning.³ Man kan visserligen göra gällande, att det ej är förenligt med nutida uppfattning av målsmanskap och legalt ställföreträderskap överhuvud att antaga en behörighet för målsmannen att fungera efter den företräddes död. Men läser man lagen efter orden så är målsmannen själv målsägande och ej endast representant för denne, och det är ingalunda givet att hans målsäganderätt upphör med den egentliga målsägandens död. Det kan alltså näppeligen vara i överensstämmelse med lagen att utan vidare avvisa tanken på att en fader till underårig person, som stått under hans målsmanskap, skulle på den grund kunna föra målsägandetalan för brott varigenom den underåriga bragts om livet.

Av det anförda torde framgå, att riktigheten av den praxis, som vill förmena nära frände och efterlevande make till den som dödsats genom brott att i denna egenskap föra målsägandetalan för brottet, på goda grunder kan ifrågasättas. Lagens lydelse synes i varje fall icke med nödvändighet föra till det resultat praxis i nämnda hänseende antagit. Man kan säkerligen inom lagens ram bereda plats för ett målsägandebegrepp, bestämt på sådant sätt att det allmänna rättsmedvetandet blir tillfredsställt med avseende på rätten att föra målsägandetalan för dödande. Den svenska rätten sådan den tillämpats på senare tid har först småningom och liksom motvilligt inrymt åt den genom brott dödades anhöriga några av de rättsliga befogenheter som enligt allmän rättsuppfattning böra tillkomma dem. Det blev sålunda först 1924 — efter plenum i Högsta domstolen — fullt klart, att dödsboet efter en genom brott dödad person skulle ha ersättning av den brottslige för förstörda kläder, sjukvård och begravningskostnader.⁴ Först 1926 utvidgades genom lagändring rätten att erhålla ersättning för mistad underhåll till andra än den dödades maka och barn.⁵ Man må hoppas, att den utveckling som sålunda ägt rum till bättre överensstämmelse med vad som på detta område rimligen bör gälla kommer

¹ Exemplet hämtat från Hagströmer, a. a. s. 29 not 3.

² Hedenskog, a. a. s. 185, Hagströmer, a. a. s. 30. Avvikande mening torde endast ha uttalats av Skarin i de i not 1 till s. 2 ovan angivna rättsfallen.

³ Jfr ovan not 2 till s. 6.

⁴ N.J.A. 1924, s. 538.

⁵ N.J.A. 1927 Avd. II, s. 168 ff.

att fortsätta. Ett steg i denna riktning vore ett medgivande av att föräldrar, syskon, avkomling och efterlevande make till den som dödats genom brott under alla förhållanden få föra målsägandetalan för brottet. Allra minst på ett så ömtåligt område som det förevarande böra allmänna teoretiska överväganden eller skolastisk tolkning av lagen få stå i vägen för en rättsbildning, som kan vinna medborgarnas förståelse och uppskattning.¹

---

¹ Nyare svenska lagförslag, Nya lagberedningens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning 1884, Förslag till strafflag, allmänna delen 1923, Processkommissionens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning 1926, synas ej innehålla något till belysning av de i uppsatsen avhandlade spörsmålen.